

ادامه از صفحه ۷

پنج نکته بنیادین درباره فقر وجودی از دیدگاه آیت‌الله اعرافی

مدیر حوزه‌های علمیه در جمع‌بندی مباحث خود به پنج نکته اساسی درباره فقر وجودی اشاره کرد:

- فقر ذاتی: فقر، حقیقتی ریشه‌دار در ذات همه موجودات است.
- فقر استشعاری اجمالی: در انسان، این فقر به‌صورت آگاهی فطری و ارتنکازی وجود دارد.
- فقر استشعاری تفصیلی: انسان خودساخته می‌تواند این آگاهی را به شناخت تفصیلی و شفاف تبدیل کند.
- مراتب فقر: فقر دارای درجات است و هرچه موجود کامل‌تر باشد، فقرش بیشتر است.
- فقر و غنا در تقابل الهی: در مقابل فقر ذاتی مخلوق، غنای مطلق و ذاتی خداوند قرار دارد که کمال وجودی نامتناهی است.

احساس تعلق به خدا، سرچشمه همه افتخارات انسانی

آیت‌الله اعرافی تأکید کرد: تمام افتخارات انسان در گرو احساس همین فقر و تعلق به خداوند است. اگر انسان بتواند این وابستگی وجودی را درک کند و به مرتبه شعور و حضور الهی برساند، به حقیقت بندگی دست یافته است. رسالت ما آن است که این نگاه را در خود و در جامعه دینی تقویت کنیم تا حیات انسانی بر مدار عبودیت و آگاهی الهی استوار شود.

آیت‌الله اعرافی در ادامه سخنان خود تصریح کرد: دین آمده است تا تعلق و وابستگی انسان به خداوند و عالم ملکوت را در درون او بیدار کند. همه دین برای همین است که این احساس تعلق که اساس کمال و شکوه انسان است، در وجود او نهادینه شود و سپس به دیگران و جامعه منتقل گردد.

وی افزود: اگر انسان بتواند فقر وجودی و نیاز ذاتی خود به خدا را در درون خود کشف و شفاف کند، راه تعالی و رشد برای او هموار می‌شود. این کشف فقر، نخستین گام در مسیر استقرار معنویت و رشد روحی است. همه عظمت روحی انسان از همین اکتشاف آغاز می‌شود.

رسالت حوزه‌های علمیه در تربیت و تولید فکر

آیت‌الله اعرافی با اشاره به مأموریت‌های اصلی حوزه‌های علمیه و اصل فلسفه وجودی آن و این‌که اصل فلسفه وجودی حوزه و این نهاد علمی و معنوی، بر دو محور «تربیت نیرو» و «تولید فکر» استوار است و واقعا آموزش و پژوهش سنگ بنای تأمین این دو کار و مأموریت بزرگ حوزه هستند که نیرو بسازد و فکر تولید کند، توضیح داد:

- تربیت نیرو: حوزه باید با پیوند دادن آموزش، پژوهش و تهذیب، نیروی انسانی مؤمن و عالم تربیت کند که متناسب با نیازهای فکری و فرهنگی جامعه باشند.
- تولید فکر: جامعه اسلامی به‌طور مستمر نیازمند اندیشه‌های تازه

و اصیل است و این رسالت بر عهده حوزه‌های علمیه است.

وی افزود: تمام بخش‌های حوزه ـ اعم از آموزش، پژوهش و تهذیب ـ باید در پهنودی ارگانیک با یکدیگر قرار گیرند تا بتوانند نیروهایی تربیت کنند که با درجات مختلف علمی و نگاه‌های متنوع، پاسخ‌گوی نیازهای فکری و اجتماعی روز باشند.

جایگاه محوری پژوهش در نظام حوزوی

مدیر حوزه‌های علمیه با بیان این‌که پژوهش محور اصلی تحقق مأموریت‌های حوزه است، اظهار داشت: پژوهش در هر دو مأموریت «تربیت نیرو» و «تولید فکر»، نقشی کلیدی و تعیین‌کننده دارد. آموزش و پژوهش در حقیقت ستون‌های اصلی برای تحقق اهداف بزرگ حوزه هستند. اگر پژوهش تضعیف شود، هیچ‌کدام از این دو مأموریت محقق نخواهد شد.

معتقدم پژوهش

زیربنای همه حرکت‌های علمی و فرهنگی است

آیت‌الله اعرافی در ادامه با اشاره به سوابق مدیریتی و علمی خود گفت: در طول بیش از سی سال خدمت در عرصه‌های مختلف، چه در دانشگاه و چه در حوزه، همواره کار اصلی من در آغاز بر محور پژوهش بوده است. از طراحی و پایه‌ریزی نظام‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها و مراکز علمی گرفته تا فعالیت در مؤسسه امام خمینی علیه‌السلام، همواره بر این باور بوده‌ام که پژوهش زیربنای همه حرکت‌های علمی و فرهنگی است.

وی اضافه کرد: به تدریج که مسئولیت‌های مدیریتی من گسترش یافت، تلاش کردم در همه حوزه‌ها، روح پژوهش و تفکر علمی حفظ و تقویت شود، چرا که بدون پژوهش عمیق، آموزش ثمربخش نخواهد بود و نظام حوزوی از پویایی می‌افتد.

وظایف معاونت پژوهش در حوزه‌های علمیه

آیت‌الله اعرافی در بخش دیگری از سخنان خود خطاب به معاونان پژوهش حوزه‌های علمیه گفت: همان‌گونه که معاونان تهذیب دو مأموریت اصلی دارند، معاونت پژوهش نیز باید در دو عرصه فعالیت کند:

- ساماندهی ساختار پژوهش: ایجاد نظم، انسجام و کارآمدی در نظام پژوهش حوزوی.
 - جهت‌دهی به پژوهش‌ها: هدایت مطالعات و تحقیقات به سمت نیازهای واقعی جامعه، نظام اسلامی و حوزه.
- وی در ادامه تأکید کرد: معاونت پژوهش باید بتواند از دل آموزش و تهذیب، نظامی فکری و اندیشه‌ای بسازد که پاسخ‌گوی نیازهای فکری و تمدنی انقلاب اسلامی باشد. این کار، مأموریت سنگین اما حیاتی حوزه در دوران کنونی است.

ضرورت نوآوری و پویایی فکری در حوزه

مدیر حوزه‌های علمیه با بیان این‌که جامعه اسلامی همواره نیازمند

اگر حوزه نتواند اندیشه‌های تازه و اصیل تولید کند، دیگران جای آن را پر خواهند کرد. وظیفه ما این است که با شناخت نیازهای روز و درک شرایط فکری جهان معاصر، اندیشه‌هایی اصیل و در عین حال به‌روز عرضه کنیم.

حوزه باید میان اصالت و نواندیشی جمع کند. این نهاد علمی باید ضمن پاسداری از میراث فکری و معنوی خود در مسیر تولید فکر و ایده‌های نو گام بردارد تا بتواند نیازهای فکری و فرهنگی جامعه اسلامی را پاسخ دهد. امروز بیش از هر زمان دیگری نیازمند آن هستیم که پژوهش در حوزه پویا، نظام‌مند و تمدنی باشد تا بتوانیم رسالت تاریخی حوزه‌های علمیه را در تولید فکر دینی و تربیت عالمان مؤثر، به انجام برسانیم.

اندیشه‌های نو است، خاطرنشان کرد: اگر حوزه نتواند اندیشه‌های تازه و اصیل تولید کند، دیگران جای آن را پر خواهند کرد. وظیفه ما این است که با شناخت نیازهای روز و درک شرایط فکری جهان معاصر، اندیشه‌هایی اصیل و در عین حال به‌روز عرضه کنیم. وی تأکید کرد: حوزه باید میان اصالت و نواندیشی جمع کند. این نهاد علمی باید ضمن پاسداری از میراث فکری و معنوی خود، در مسیر تولید فکر و ایده‌های نو گام بردارد تا بتواند نیازهای فکری و فرهنگی جامعه اسلامی را پاسخ دهد. آیت‌الله اعرافی در ادامه سخنان خود از مجموعه تلاش‌های فعالان عرصه پژوهش در حوزه قدردانی کرد و گفت: امروز بیش از هر زمان دیگری نیازمند آن هستیم که پژوهش در حوزه، پویا، نظام‌مند و تمدنی باشد تا بتوانیم رسالت تاریخی حوزه‌های علمیه را در تولید فکر دینی و تربیت عالمان مؤثر، به انجام برسانیم.

دو مأموریت مستقیم معاون پژوهش؛ اداره کانون پژوهش

آیت‌الله اعرافی در توضیح نخستین مأموریت معاون پژوهش گفت: مأموریت اول، کار مستقیم و عملی معاون پژوهش است. این مسئولیت شامل اداره کانون پژوهش، برگزاری همایش‌ها و مدیریت فعالیت‌های پژوهشی است. این‌که چه برنامه‌هایی برگزار شود، چه کتاب‌ها مطالعه شود، چه نشست‌ها و جلساتی ترتیب یابد، همه در قلمرو این مأموریت قرار دارد.

وی افزود: در این مرحله، فهرستی از کارهای اصلی در اختیار معاون پژوهش قرار دارد؛ حدود ۱۵ تا ۲۰ اقدام کلیدی که باید به صورت مستقیم اداره شود؛ که هر یک از این اقدامات اهمیت ویژه و جایگاه ممتاز دارد و حساسیت بالایی دارد، اگرچه به صورت رسمی ممکن است برجسته نشده باشد.

آیت‌الله اعرافی تصریح کرد: این مأموریت شامل برنامه‌ریزی کتابخوانی، نشست‌های تخصصی مانند جلسات بررسی آثار علامه حلی و ایجاد فهرست‌ها و گزارش‌های پژوهشی است. همه این‌ها از وظایف محوری و مستقیم معاون پژوهش محسوب می‌شود.

مأموریت دوم معاون پژوهش؛

اشراف و هدایت فرهنگ پژوهشی

وی در ادامه مأموریت دوم معاون پژوهش را این‌گونه توضیح داد: مأموریت دوم، بسیار مهم‌تر و البته سخت‌تر از مأموریت اول است؛ زیرا این بخش با چالش‌های مدیریتی، تعاملات پیچیده و نیاز به صبر و دقت فراوان همراه است.

جزئیات مأموریت دوم:

- هدایت فرهنگ و رویه‌های پژوهشی در کل نظام‌های مدرسه و ستادهای استان و مرکز.
- مدیریت و تعامل با مدیران میانی در استان‌ها و مسئولان ستادی.
- اشراف به آموزش و نظام‌های جاری حوزه و اطمینان از هم‌راستایی فعالیت‌های پژوهشی با فرهنگ و سنت‌های حوزوی.
- آیت‌الله اعرافی افزود: در این مأموریت، معاون پژوهش باید ارتباط نزدیک با بخش آموزش، تهذیب و دیگر بخش‌ها داشته باشد و فرهنگ پژوهشی و رویه‌های علمی را در سراسر ساختار حوزه ترویج کند.

ویژه‌نامه معاونان پژوهش استانی/۱

وی با اشاره به تجربه عملی گفت: در این دوره، خوشبختانه آقای عباسی با درک عمیق از آموزش و تجربه عملی در حوزه، به معاونت پژوهش آمدند و می‌توانند هم به مدیریت برنامه‌ها و هم به اشراف بر فرهنگ پژوهشی کمک کنند.

اهمیت تجربه و روح آموزش

آیت‌الله اعرافی با اشاره به نقش آقای عباسی در معاونت پژوهش گفت: ایشان تجربه موفق و درخشان در حوزه آموزش دارند و این تجربه می‌تواند نقش راهبردی در تقویت پژوهش ایفا کند. لذا همه باید تلاش کنند تا تجربه و روح آموزش با فعالیت‌های پژوهشی همسو و سازگار شود. و مأموریت اولیه معاون پژوهش خوب و مؤثر است، اما موفقیت نهایی در مأموریت دوم که پیچیده‌تر و حساس‌تر است، جلوه واقعی پیدا می‌کند.

مأموریت‌های مهم معاون پژوهش

آیت‌الله اعرافی مأموریت‌ها را در دو سطح تشریح کرد:

الف. مأموریت اول:

- مدیریت مستقیم فعالیت‌های پژوهشی و برنامه‌های علمی: شامل اداره کانون‌های پژوهشی، جلسات علمی و فعالیت‌های عملی پژوهش. این بخش نسبتاً ساده‌تر و قابل مشاهده است، اما پایه و ستون اصلی کار پژوهش محسوب می‌شود.

ب. مأموریت دوم:

- هم‌افزایی و ترکیب پژوهش با آموزش، تبلیغ و تهذیب: این بخش پیچیده، حساس و نیازمند دقت، صبر و مدیریت دقیق است. موفقیت مأموریت دوم باعث تقویت مأموریت اول و تحقق اثرگذاری واقعی پژوهش می‌شود. توجه ویژه مدیران مدارس و استان‌ها در این بخش ضروری است، چراکه موفقیت در این مرحله به توان و درک آن‌ها بستگی دارد.

ضرورت تعامل با مدیران مدارس و استان‌ها

وی با تأکید بر نقش مدیران در تحقق مأموریت‌ها گفت:

- مدیران مدارس و استان‌ها باید خود را با اهداف پژوهشی و علمی همسو کنند.
- ارتباط نزدیک با معاون پژوهش و درک دقیق مأموریت‌های او، امکان پیاده‌سازی فعالیت‌های حساس و ظرفیت پژوهشی را فراهم می‌کند.
- هرچه مدیران درک بیشتری از اهداف پژوهشی داشته باشند، فعالیت‌های پژوهشی دقیق‌تر و مؤثرتر می‌شود و حتی کارهای حساس و ظریف به خوبی انجام می‌گیرد.

اهمیت تبلیغ علمی و پژوهشی

آیت‌الله اعرافی درباره فعالیت تبلیغی حوزه گفت:

- تبلیغ تنها زمانی مؤثر است که پایه علمی و پژوهشی مستحکم داشته باشد.
- مواجهه حوزه با جامعه و نظام فکری بدون پشتوانه تحقیق و پژوهش، نتیجه‌بخش نخواهد بود.
- معاون پژوهش باید به تولید علم، پژوهش و تحقیق اهتمام داشته باشد تا فعالیت تبلیغی هم اثرگذار باشد.
- ترکیب فعالیت پژوهشی و تبلیغی، حلقه‌های اصلی توسعه فکری و فرهنگی حوزه را شکل می‌دهد.

ضرورت پژوهش در تبلیغ دینی

- آیت‌الله اعرافی با اشاره به وضعیت فعلی فعالیت‌های تبلیغی گفت:
- تبلیغ بدون پژوهش و تحقیق، ناقص و غیرمؤثر است و در کشور، هنوز یک نظام راهبردی و منسجم برای تبلیغ وجود ندارد.

- اگر پژوهش همراه فعالیت تبلیغی نباشد، کارها ناقص و بی‌اثر می‌شود.
- فعالیت تبلیغی بدون پشتوانه علمی تنها جنبه نمایشی دارد و اثر واقعی بر جامعه نمی‌گذارد.

دو نوع پژوهش در حوزه

وی پژوهش در حوزه را به دو نوع تقسیم کرد:

الف. پژوهش بنیادین و نظری؛

- تولید نظریه‌های علمی و دینی که پایه و اساس فعالیت‌های فکری و فرهنگی حوزه را شکل می‌دهد.
- این پژوهش باید نیازهای روز دانشگاه، جامعه و مسائل معاصر را در نظر بگیرد.

- نمونه بارز این نوع پژوهش، کتاب‌های شهید مطهری است که با رویکرد علمی و متکی بر نیازهای روز جامعه و دانشگاه، مباحث فلسفی و کلامی را بومی‌سازی کرده‌اند.

ب. پژوهش کاربردی و تأثیرگذار؛

- استخراج مباحث علمی و نظری به شکلی که مستقیماً در قلب و ذهن مخاطب، اعم از جوانان و دانشگاهیان، اثر بگذارد.

- این نوع پژوهش باید به حل شبهات، پاسخ به پرسش‌های روز و تقویت معرفت دینی کمک کند.
- آثار مرکز مطالعات و پاسخ‌گویی به شبهات نمونه‌ای از این نوع پژوهش است.

نقش پژوهش در ارتقای فعالیت تبلیغی

آیت‌الله اعرافی تأکید کرد: فعالیت‌های تبلیغی باید به پشتوانه پژوهش، علمی، دقیق و هدفمند باشند. هر تبلیغ موفق نیازمند تحقیقات عمیق و استدلال‌های مستند است تا پیام دینی به‌صورت اثرگذار به مخاطب منتقل شود. پژوهش علمی، امکان تولید اندیشه‌های نو و پاسخ به پرسش‌های جامعه را فراهم می‌کند و تبلیغ بدون آن ناقص خواهد بود.

ادامه در صفحه بعد